

REGION DALARNAS
BIBLIOTEKSPLAN 2023–2026

REGION DALARNAS
BIBLIOTEKSPLAN 2023–2026

Region Dalarna, Kultur och bildning,
Länsbibliotek Dalarna

Tryck: Printeliten 2023

Illustration: Malin Skogberg Nord

Diariernr: KBN 2022/108
RS 2022/1961

ISBN: 978-91-987878-0-1

INNEHÅLL

INLEDNING	4
OMFATTNING OCH SYFTE	5
KOPPLING TILL LAGAR OCH ANDRA STYRDOKUMENT	5
FRAMTAGANDE, ANVÄNDNING, UPPFÖLJNING OCH REVIDERING	6
BESKRIVNING AV VERKSAMHETERNA	7
SJUKHUSBIBLIOTEKET	7
LÄNSBIBLIOTEK DALARNA	8
SJUKHUSBIBLIOTEKETS OCH LÄNSBIBLIOTEKETS MÅL	11
DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI	11
LÄSNING OCH LITTERATUR	15
LÄRANDE OCH KUNSKAP	19
HÅLLBARHET OCH FOLKHÄLSA	24
FOLKHÖGSKOLORNAS biblioteksverksamhet	29
MUSIKKONSERVATORIETS biblioteksverksamhet	31
BILAGA med förteckning över styrdokument	32

INLEDNING

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

2 § bibliotekslagen (2013:801)

Bibliotekslagen är en ramlag och gäller för all biblioteksverksamhet finansierad med offentliga medel. Bibliotekslagen stadgar även att kommuner och regioner ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.

17 § bibliotekslagen

OMFATTNING OCH SYFTE

Detta dokument utgör Region Dalarnas biblioteksplan. Det omfattar verksamheten vid Länsbibliotek Dalarna, Bibliotek och informationscentral vid Region Dalarna (i fortsättningen i dokumentet benämnt Sjukhusbiblioteket), biblioteken vid Region Dalarnas tre folkhögskolor, Fornby, Malung och Mora samt Musikkonservatoriets bibliotek. Biblioteksplanen ersätter föregående plan, RD 19/00753, som gällde 2019–2022. Planen gäller 2023–2026 och antogs av Kultur- och bildningsnämnden den 6 december 2022. Den antogs sedan av Regionfullmäktige 20 februari 2023.

Biblioteksplanens syfte är att stärka samverkan och biblioteksutveckling i Dalarna.

KOPPLING TILL LAGAR OCH ANDRA STYRDOKUMENT

Utöver Bibliotekslagen finns bestämmelser i en rad andra lagar som har betydelse för biblioteken; Skollagen, Hälso- och sjukvårdslagen, Patientlagen, Minoritetslagstiftningen, Diskrimineringslagen, Barnkonventionen med flera.

Den regionala utvecklingsstrategin ”Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna” tar avstamp i Agenda 2030 och de 17 globala målen. Dalastrategin pekar ut riktningen och beskriver insatser för att bidra till ett klimatsmart, konkurrenskraftigt och sammanhållet Dalarna. Biblioteken har en självklar roll i arbetet med hållbarhetsfrågorna.

Länsbiblioteket och de regiondrivna skolorna ingår i Region Dalarnas Kultur- och bildningsplan vilken knyter an till Dalastrategin och Regionplanen. Biblioteksplanen avgränsas i förhållande till Region Dalarnas kultur- och bildningsplan genom att den fokuserar på biblioteksfrågorna.

FRAMTAGANDE, ANVÄNDNING, UPPFÖLJNING OCH REVIDERING

Region Dalarnas biblioteksplan har tagits fram i en gemensam process med Länsbibliotek Dalarna, Sjukhusbiblioteket, Fornby, Malungs och Mora folkhögskolor samt Musikkonservatoriet i Falun. Alla kommunbibliotekschefer i Dalarna har haft möjlighet att i enskilda samtal med Länsbiblioteket komma med synpunkter inför planens skrivande. Många värdefulla tankar har på så vis förankrats och stärkt biblioteksplanen.

Biblioteksplanen används tillsammans med verksamheternas övriga styrdokument för att stärka biblioteksverksamheternas utveckling och deras samverkan, såväl med varandra som med andra. Planen följs upp årligen av respektive verksamhetschef och återskildras varje år till Kultur- och bildningsnämnden. Den revideras under 2026 i samverkan mellan cheferna för de verksamheter som omfattas av planen. Länsbibliotekschefen ansvarar för att initiera revidering.

BESKRIVNING AV VERKSAMHETERNA

SJUKHUSBIBLIOTEKET

Enheten bibliotek och informationscentral innefattar sjukhusbiblioteket i Region Dalarna.

Sjukhusbiblioteket tillhandahåller och tillgängliggör bibliotekstjänster för anställda och patienter inom Region Dalarna.

Sjukhusbibliotekets verksamhet kretsar ytterst kring patientens behov och yttrar sig i olika aspekter som att möta professionernas behov av kunskapsstöd till framma för bästa möjliga behandling, men även att sjukhusbibliotekens utbud och tjänster direkt riktar sig mot patienten. Bibliotekets tjänster och utbud för patienter omfattar hjälp med att få fördjupad akademisk kunskap om vård och hälsa, tröst och stöd genom läsning av såväl sjukdomsskildringar som facklitteratur men även friskvård, nöje, lindring och vila genom bibliotekets kulturutbud.

Sjukhusbibliotek är en del av det allmänna biblioteksväsendet som regleras i bibliotekslagen och ska enligt lagen främja intresset för bildning, litteratur och kultur. Sjukhusbiblioteken fungerar som neutrala platser i den vårdande miljön, mötesplatser för lärande och kultur, dit alla är välkomna.

Enligt bibliotekslagen har sjukhusbiblioteket även ett vidare uppdrag att tillhandahålla och tillgängliggöra bibliotekstjänster för alla medborgare i den mån avtal tillåter.

Sjukhusbiblioteket har idag bemannad verksamhet vid sjukhusen i Falun och Mora. Det finns även viss verksamhet vid sjukhusen i Avesta och Ludvika samt vid Rättspsykiatriska kliniken i Säter. Sjukhusbiblioteket strävar efter att göra all sin verksamhet digitalt tillgänglig och är sedan länge höggradigt digitaliserad.

Sjukhusbibliotekets verksamhet ser hela människan vilket visar sig i den traditionella biblioteksverksamheten likväl som i verksamhetens specialitetsområden; litteratursökning, vilket till exempel innefattar systematiska litteratursökningar, utbildning i litteratursökning och referenshantering och kliniskt bibliotekariearbete samt biblioterapi som kultur- och friskvårdsinsats för personal, anhöriga och patienter.

LÄNSBIBLIOTEK DALARNA

Länsbiblioteket är Region Dalarnas regionala biblioteksverksamhet. Länsbiblioteket ska främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller regionens folkbibliotek samt samverka med regionala och nationella aktörer på kultur-, bildnings- och biblioteksområdet. Den regionala biblioteksverksamheten arbetar strategiskt med biblioteksutveckling genom stöd till kommunbiblioteken. Utgångspunkterna är kommunernas behov, Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan 2023–2026 och bibliotekslagen.

I Kultur- och bildningsplanen framhålls följande fem utvecklingsmöjligheter för området bibliotek, läsning och litteratur:

- Verka för allas rätt till läsning och läsglädje som en av vägarna till ett sammanhållet Dalarna.

- Verka för att bibliotekens roll och resurser stärks för ökad digital delaktighet i Dalarna.
- Ta en ledande roll för att utveckla samverkan inom biblioteksområdet och mellan bibliotek och relevanta aktörer.
- Aktivt verka för att litteraturens ställning i Dalarna stärks och att möjligheterna för barns och ungas skrivande ökar.
- Synliggöra samtida dalaförfattare och det litterära kulturarvet.

Syftet med den regionala biblioteksverksamheten är att Dalarnas invånare ska få jämlik tillgång till biblioteksverksamhet av hög kvalitet. Målet är att vara ett gott och relevant stöd för biblioteksutvecklingen i kommunerna. Personalen på länets kommunbibliotek är den främsta målgruppen och bibliotekscheferna de viktigaste strategiska samarbetsparterna. Ytterst är Dalarnas invånare målgruppen, men de nås till övervägande delen indirekt.

Länsbiblioteket är en del av Dalabiblioteken, bibliotekssamarbetet mellan kommunerna och regionen. Genom länsbibliotekets verksamhet bidrar Region Dalarna till en likvärdig biblioteksservice i hela regionen. Kompetensutveckling, samordning och omvärldsbevakning är områden där länsbibliotekets resurser samt nätverk på lokal, regional och nationell nivå är viktiga tillgångar.

Länsbibliotek Dalarna arbetar i nära dialog med aktörer inom bibliotek, bildning och kultur. Vid sidan av de kommunala biblioteken är sjukhusbiblioteket, folkbildningen i Dalarna och de regionala kultur- och bildningsverksamheterna betydelsefulla samarbetspartner. Viktiga kontakter är också Högskolan Dalarnas bibliotek och Trafikverkets bibliotek.

Interregionalt är de mellansvenska länens regionala biblioteksverksamheter särskilt betydelsefulla samarbetspartners, men samarbete sker även med landets övriga regionala biblioteksverksamheter. På nationell nivå samarbetar länsbiblioteket olika myndigheter med verksamhet på biblioteksområdet samt andra biblioteksaktörer.

SJUKHUSBIBLIOTEKETS OCH LÄNSBIBLIOTEKETS MÅL

DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Så anges ändamålet med bibliotek i 2 § bibliotekslagen. Det går att knyta hela biblioteksverksamheten till detta övergripande mål. Läsning och läsfrämjande insatser för alla åldrar och alla olika behov, ger människor dels den läskunnighet som behövs, men även kunskap, nya tankar och idéer. Det är avgörande för den fria åsiktsbildningen som vår demokrati vilar på. Att bilda sig en egen uppfattning är idag inte enkelt i en värld där fakta, åsikter och medvetna försök att vilseleda blandas i samtal, media, digitala kanaler och på webbsidor. Vad kan du lita på? Källtillit och medie- och informationskunnighet är ett viktigt inslag i bibliotekens uppgifter, liksom uppdraget att stödja invånarnas fria kunskapsökande med en mångfald medier och tillgång till information.

En demokratisk grundtanke är att alla människor är lika i värdighet och rättigheter. De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla och utgör ett skydd mot kränkande behandling och diskriminering. I 2 § bibliotekslagen slås fast att Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Lagen anger också prioriteringar och fastslår att biblioteken i sitt arbete ska ägna särskild

uppmärksamhet åt barn och unga, personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska.

Biblioteket är idag inte en isolerad funktion i en specifik byggnad. Biblioteket är lokalsamhällets öppna rum som finns till för alla. Det fyller allt tydligare en viktig samhällsfunktion i samband med kris och konflikt. Som offentliga platser för kunskap och information kombinerat med högt förtroende hos allmänheten borde biblioteken inkluderas tydligare i kommuners och andra offentliga organisationers beredskapsplanering. Under pandemin blev det uppenbart att medvetenhet och samsyn om allmänhetens tillgång till bibliotek behöver stärkas.

SJUKHUSBIBLIOTEKET

Patienter är alltid den primära målgruppen för ett sjukhusbibliotek. Inom gruppen patienter återfinns de i bibliotekslagen prioriterade målgrupperna: barn och unga, de nationella minoriteterna, personer med funktionsnedsättning samt personer med annat modersmål än svenska.

Sjukbibliotekets specialiserade verksamhet ger att delaktighets- och demokratimålet återfinns inom hälsoområdet.

Sjukhusbiblioteket är en regional resurs vad gäller information om hälso- och sjukvårdsrelaterade ämnen.

Sjukhusbiblioteket ska:

Tillgängliggöra samlingar i den mån avtal tillåter.

Vara ett stöd för patienten vad gäller delaktighet i sin egen vård enligt omställningen till god och nära vård.

Detta ska genomföras genom att:

- *Verka för att avtal för medier blir så tillgängliga som möjligt.*
- *Finna nya vägar för patienter att nå sjukhusbiblioteket. Inte minst att hitta svaret på frågan, hur kan patienten nå sjukhusbiblioteket i en decentraliserad och digitaliserad värld?*

Länsbiblioteket ska:

Fördjupa arbetet med att verka för det demokratiska samhällets utveckling.

Detta ska genomföras genom att:

- *Tillsammans med biblioteken diskutera och pröva olika sätt att tydliggöra uppdraget.*
- *Stärka bibliotekspersonalens kunskaper kring grunderna i den svenska demokratin.*
- *Fördjupa bibliotekens kunskaper om, samt utveckla verksamhet kring, mänskliga rättigheter och diskrimineringsfrågor.*
- *Verka för ökad jämställdhet och ett integrerat HBTQIA+-perspektiv.*

Ha fokus på bibliotekslagens prioriterade målgrupper samt äldre.

Detta ska genomföras genom att:

- *Fördjupa bibliotekspersonalens kunskap i barnrättsfrågor.*
- *Stärka bibliotekspersonalens arbete med att ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.*

- *Stärka bibliotekspersonalen i deras arbete gentemot personer med funktionsnedsättning.*
- *Främja en mångspråkig verksamhet på biblioteken och ett utåtriktat arbete med att nå personer som har ett annat modersmål än svenska, för en ökad delaktighet.*

Främja bibliotekens arbete med delaktighetsfrågor.

Detta ska genomföras genom att:

- *Stödja biblioteken att utveckla sitt arbete med uppsökande verksamhet.*
- *Samverka med aktörer i civilsamhället.*

Lyfta bibliotekens roll som en resurs vid regional och kommunal beredskapsplanering.

Detta ska genomföras genom att:

- *Arbeta för att fördjupa kunskaperna hos politiker och andra beslutsfattare om bibliotekens breda uppdrag och betydelse idag.*
- *Verka för en samsyn i hela Dalarna när det gäller bibliotekens betydelse för allmänhetens tillgång till information och bibliotekens tjänster vid kris och konflikt.*
- *Lyfta kulturens och bildningens roll i Region Dalarnas beredskapsplanering.*

LÄSNING OCH LITTERATUR

Alla har rätt till läskunnighet, eget läsande och tillgång till litteratur. Idag sker läsning på olika sätt och i olika format. Biblioteken är viktiga för jämlik tillgång till litteratur både som text och tal, i såväl tryckt som digital form. Idag finns ett vidgat läsbegrepp både till form och till innehåll.

Läsning är ett område som är i starkt fokus i samhället. Läsförmågan sjunker, läslust hos unga rapporteras gå ned och socioekonomiska faktorer får en allt större betydelse för människors läsvanor och biblioteksanvändning. En god läsförmåga är en starkt bestämmande faktor för människors livschanser och delaktighet och därmed för social hållbarhet.

Många aktörer arbetar för att stärka läsningen i Sverige. Det läsfrämjande arbetet har ett fokus på barn och unga, men omfattar i grund och botten alla människor.

Staten verkar för ökat läsande genom satsningen Bokstart för små barns språkutveckling. Under åren 2021–2023 satsas statliga medel på ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier i enlighet med förslag i Läselegationens betänkande Barns och ungdomars läsning – ett ansvar för hela samhället, SOU 2018:57.

Läsfrämjande och litteraturfrämjande går hand i hand. Medan läsfrämjande handlar om att inspirera till läsning och bjuda in till samtal om det lästa, så handlar litteraturfrämjande om att synliggöra och tillhandahålla litteratur av olika slag och i olika format. Litteraturfrämjande är även att främja författarskap och möjligheter till skrivande.

Spelkultur lyfts nu fram som en del av det läsfrämjande arbetet, knutet till berättande och människors egen kreativitet. Spelkultur föreslås bli ett eget verksamhetsområde i Region Dalarnas Kultur- och bildningsplan.

Litteratur och läsning kan ge upplevelser för hela livet. Samtidigt är litteraturen ett verktyg för samhällets demokratiska samtal och en av förutsättningarna för ett öppet samhälle. Olika röster behöver höras och människors lust att uttrycka sig litterärt behöver främjas. Därför är det viktigt att stärka litteraturens ställning inför framtiden genom att öka möjligheterna för barn och ungas litterära skrivande. Många författare arbetar på egen hand och möjligheten att utvecklas genom att träffa andra litterärt verksamma är efterfrågad.

SJUKHUSBIBLIOTEKET

Läsande inom hälso- och sjukvården sker i många olika syften, till exempel för informationsinhämtning eller rekreation. För inneliggande patienter kan läsning fungera som en tillfällig paus i den utsatta situation det innebär att vara på sjukhus. För de som på grund av sjukdom ligger helt isolerade från andra eller där vårdtiden blir väldigt lång, kan tillgången till fack- och skönlitteratur förebygga psykisk ohälsa. Läsning och samtal om litteratur kan också fungera hälsofrämjande för personal och boende i Dalarna.

Sjukhusbiblioteket ska:

Vara en resurs för inneliggande patienter, anhöriga och personal både när det gäller medicinsk information, annan facklitteratur och skönlitteratur.

Nyttja läsningens hälsofrämjande fördelar.

Arbeta läsfrämjande genom ett varierat urval och god tillgänglighet.

Arbeta läsfrämjande genom fördjupade samtal om texter.

Detta ska genomföras genom att:

- *Erbjuda ett brett utbud av fack- och skönlitteratur i olika format och språk.*
- *Anordna kurser och andra tillfällen att utöva Shared reading och biblioterapi.*

Länsbiblioteket ska:

Arbeta läsfrämjande för att öka människors möjlighet till delaktighet, lärande och personlig utveckling. Arbetet sker med särskilt fokus på de prioriterade grupperna samt läsovana och äldre.

Detta ska genomföras genom att:

- *Stödja bibliotekens kompetensutveckling i det läs- och litteraturfrämjande arbetet.*
- *Samverka med biblioteken, studieförbunden och civilsamhället kring utveckling av läsombudsverksamhet.*
- *Koppla arbete med läsning och läsfrämjande till aktuell forskning och förmedla forskningsresultat och metoder.*
- *Öka kunskapen om spel och dess betydelse för delaktighet, läsförståelse och kreativitet.*
- *Använda den nationella kunskapsplattformen Digiteket både för att producera eget material och för att ta del av andras.*

Fortsätta utveckla Språkslingan – en samverkan mellan bibliotek, förskola, barnhälsovård och logopedi.

Detta ska genomföras genom att:

- *Stärka och bredda arbetet inom den befintliga Språkslingan.*
- *Fortsätta förankra samverkan kring Språkslingan.*
- *Samarbeta med sjukhusbiblioteket och Bild och form om utveckling av konceptet Läsfrämjande väntrum.*

Synliggöra det litterära Dalarna.

Detta ska genomföras genom att:

- *Utveckla och lansera den nya dalalitteraturen.se och litteraturkartan i samarbete med Dalabiblioteken.*
- *Stödja och främja initiativ till litteraturvecka, med Dalabiblioteken som paraply, för att samla och lyfta Dalarnas litteraturliv.*
- *Stärka bibliotekens ställning som lokala litteraturscener.*

Stärka biblioteken och andra aktörer i arbetet kring litteratur.

Detta ska genomföras genom att:

- *Stärka bibliotekspersonalens kunskap och medvetenhet om bibliotekens roll inom det litterära fältet.*
- *Regelbundet arrangera nätverksträffar för kulturskapare och aktiva inom litteraturområdet.*

Stärka förutsättningar för ökat litterärt skapande.

Detta ska genomföras genom att:

- *Öka möjligheterna för unga att utveckla litterärt skrivande och skapande i Dalarna.*
- *Samverka med andra konstformer och aktörer för kreativt idéutbyte och nyskapande.*

LÄRANDE OCH KUNSKAP

*Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja ...
intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning ...
2 § bibliotekslagen*

Bibliotek har alltid varit en plats för lärande och kunskap. Det gäller inte minst för biblioteken vid skolor och andra utbildningsinstitutioner. Där kunskap på biblioteket förr oftast var knuten till en tryckt bok eller fysisk tidskrift, så har utvecklingen snabbt lett till att digitala medier tagit över. I vår informationstäta värld kan det vara svårt att veta vad som är sant och falskt. En av bibliotekets viktigaste uppgifter är att stödja alla människor i att utveckla en egen kunskap i att värdera och kritiskt granska fakta och information, att göra den till sin egen för att senare använda den. Att arbeta med medie- och informationskunnighet, MIK, som bibliotekspersonal kräver också att den egna kunskapen kring området ständigt utvecklas.

För många är biblioteket en plats för studier. Att tillhandahålla en god studiemiljö med tillgång till nät och datorer är av stor betydelse för de som av olika anledning saknar det hemma. Att vara ett stöd i att söka information och kunskap är ett uppdrag som alla bibliotek delar.

Bibliotekslagen betonar att alla ska ha möjlighet att utveckla sina kunskaper: *I syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka.*

14 § bibliotekslagen

Biblioteken i Sverige har en lång tradition av att samarbeta. Man samverkar om medieförsörjning till biblioteksanvändarna för att garantera jämlik tillgång oavsett bostadsort. Det interkommunala bibliotekssamarbetet Dalabiblioteken är ett exempel på hur bibliotek kan nå längre med sitt uppdrag tillsammans än var för sig. Ett annat exempel som främjar jämlik tillgång är Öppna lärresurser, det vill säga läromedel och utbildningsmaterial som är avgiftsfria och finns öppet tillgängliga från svenska lärosäten och andra aktörer. Biblioteken har ett viktigt uppdrag i att lyfta fram dessa för allmänheten. Ytterligare ett exempel är de olika former av ”DigidelCenter” vilka utvecklats i några kommuner med syfte stärka samverkan mellan biblioteket, kommunens övriga förvaltningar samt andra aktörer i lokalsamhället när det gäller digital delaktighet och digital transformation.

Att samarbeta och samverka är ett eget kunskapsområde som kräver såväl kompetensutveckling som praktisk handling.

SJUKHUSBIBLIOTEKET

Sjukhusbiblioteket är en viktig del av regionens och framförallt hälso- och sjukvårdens lärande- och kunskapsarbete, såväl genom att bedriva undervisning i sökmetodik, som att genomföra uttömmande systematiska litteratursökningar. Detta arbete ska hålla högsta kvalitet och möta nationell standard. Dessutom ska sjukhusbiblioteket ha ett relevant utbud av tjänster för att stödja hälso- och sjukvårdens kunskapsintensiva professioner. Biblioterapi och shared reading kan ingå som en viktig del av regionens lärande och kunskapsarbete. Inte minst för att stärka personlighetsutveckling, lära sig hantera empati och känslor och se händelser och processer ur olika perspektiv. Biblioterapi stärker ett

reflektivt förhållningssätt och förståelsen för hur man kan hantera olika situationer som uppstår.

Detta ska genomföras genom att:

- *Erbjuda sjukhusbibliotekets informationssökningsspecialister relevant fortbildning, samt uppmuntra dessa att delta i regionala och nationella nätverk.*
- *Erbjuda sjukhusbibliotekets specialister inom biblioterapi relevant fortbildning, samt uppmuntra dessa att delta i regionala och nationella nätverk.*
- *Säkerställa att bibliotekets utbud av tjänster för forskning och utveckling möter de krav som ställs för arbetet med Health Technology Assessment, samt för kunskapsstyrningen i stort.*
- *Tillse att medieutbudet i tryckt och digital form är relevant för hälso- och sjukvårdens behov.*
- *Erbjuda möjlighet till kurs i sökmetodik för olika professioner.*
- *Erbjuda möjlighet att skicka in sökuppdrag kring hälso- och sjukvårdsrelaterade frågor.*
- *Erbjuda möjligheter att anordna biblioterapeutiska kurser och föreläsningar.*
- *Erbjuda biblioterapeutiska kurser och föreläsningar.*

Länsbiblioteket ska:

Främja bibliotekens arbete för bildning och livslångt lärande.

Detta ska genomföras genom att:

- *Främja bibliotekens arbete med att erbjuda öppna lärresurser.*
- *Stärka biblioteken som tillgängliga centrum för allas livslånga lärande.*

Utveckla bibliotekens arbete med MIK i samarbete med andra aktörer.

Detta ska genomföras genom att:

- *Stärka bibliotekspersonalens kunskap och förmåga att handleda i digitala frågor och användande av digitala verktyg.*
- *Utveckla samarbete inom Region Dalarna om MIK.*
- *Stötta biblioteken i Dalarna i att vara en viktig samverkansresurs i kommunens arbete med digital delaktighet och digitalisering.*

Utveckla samverkan inom Dalabiblioteken och med andra aktörer.

Detta ska genomföras genom att:

- *Utveckla synen på samverkan som ett särskilt kunskapsområde och stärka samverkanskompetens och metodutveckling inom biblioteksområdet.*
- *Söka samverkan med andra regionala biblioteksverksamheter i utvecklingsfrågor.*
- *Engagera sig i samverkan om nationella biblioteksfrågor.*

Arbeta för att Länsbibliotek Dalarna ska bli en känd aktör och viktig samverkanspart inom Region Dalarna.

Detta ska genomföras genom att:

- *Vara aktiva och öppna för gränsöverskridande samverkan med andra aktörer inom Region Dalarna.*

HÅLLBARHET OCH FOLKHÄLSA

Hösten 2015 antog FN:s medlemsstater Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling. Alla länder har åtagit sig att uppnå de globala målen till år 2030 och därmed tagit på sig ett ansvar att skapa en mer rättvis, hållbar och bättre värld. Målen och deras delmål är integrerade och odelbara och omfattar alla de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Biblioteken har en viktig uppgift att arbeta i enlighet med målen. Det gäller internt, i den egna organisationen, men även utåt i samhället, i mötet med människor. Att sprida kunskap om Agenda 2030 och de globala målen, att lyfta fram fakta och information, att samverka med andra i arbetet med att bidra till att målen kan förverkligas. Vissa mål och delmål ligger närmare bibliotekens traditionella uppdrag, som livslångt lärande, jämställdhet, fri- och rättigheter och att främja social, ekonomisk och politisk inkludering. Skolbibliotek kan också hämta inspiration från Mål 4 – God utbildning för alla. Sjukhusbiblioteken har en särskild anknytning till Mål 3 – God hälsa och välbefinnande, säkerställa hälsosamma liv och välbefinnande för alla och i alla åldrar.

Biblioterapi är ett paraplybegrepp där flera olika riktningar ingår. Gemensamt för dessa är att läsande, samtal och skrivande används i hälsofrämjande syfte. Metoderna kan anpassas efter deltagarna och är därför användbara i många olika sammanhang, som till exempel för människor som vill nå en större självinsikt, bearbeta känslor, reducera stress eller bryta ensamhet. Biblioterapin syftar alltså till att främja psykiskt välbefinnande och skapa en känsla av sammanhang.

Sjukhusbibliotek, liksom andra bibliotek, kan ha en viktig funktion att fylla när det gäller biblioterapi. Viktigt att poängtera är att den biblioterapi som utförs av bibliotek inte är behandlande utan hälsofrämjande. Biblioterapi går bra att kombinera med Shared reading.

Shared reading är en litteratur- och hälsofrämjande metod för högläsning och samtal i grupp. Deltagare delar funderingar och tankar kring en text med andra och får deras perspektiv på det lästa. Shared Reading väcker läsintresse och en känsla av samhörighet, vilket gör att den ofta används för att stärka människor i utanförskap eller med psykisk ohälsa.

Biblioteket som plats för rekreation och samtal har betydelse för vårt välmående. Biblioteksrummet med sitt innehåll av litteratur, tidskrifter och databaser kan även vara en arena där frågor om hälsa och vård kan speglas i föreläsningar och utställningar.

SJUKHUSBIBLIOTEKET

Då sjukhusbibliotekens verksamhet ytterst grundar sig i patientens behov är all sjukhusbiblioteksverksamhet en verksamhet för hållbarhet och folkhälsa. Fackbiblioteksverksamheten stödjer självklart hälso- och sjukvårdens mål att ständigt förbättra sina verksamheter. Sjukhusbibliotekets biblioterapiverksamhet väver samman sjukhusbibliotekets mer forskningsorienterade verksamhet med kulturen.

För att närmare definiera syftet med biblioterapiverksamheten vid sjukhusbiblioteken i Dalarna kan man hävda att biblioterapi

bidrar till folkhälsan genom att hjälpa människor att skapa sina egna strategier för att förstå och hantera sin egen situation och sina känslor för att öka sin livskvalitet.

Sjukhusbibliotekets ska:

Verka för hälsa och hållbarhet.

Detta ska genomföras genom att:

- *Förebygga psykisk ohälsa*
- *Främja livslångt lärande ur ett personlighetsutvecklande perspektiv*
- *Öka kreativiteten för att lära sig att skapa och ta ansvar för sitt eget liv.*

Sjukhusbiblioteket når målen genom att erbjuda kurser och föreläsningar i biblioterapi.

Sjukhusbiblioteket har i sitt kulturarbete haft en lång tradition av verksamhet direkt för patienter i väntrum och avdelningar via väntrumslitteratur och bokvagnsronder. Denna verksamhet kan vara och har varit värdefull för den enskilda patienten. Det blir ett neutralt möte i vården, ett möte där inte sjukdomen eller skadan utan personen står i fokus. Pandemin har tyvärr satt stopp för de direkta patientbesöken. En ny patientverksamhet behöver utvecklas. Biblioterapi är en del av den processen men ytterligare insatser krävs.

Därför ska sjukhusbiblioteket under planperioden ta fram:

- *Nya sätt att nå patienter då arbetet med God och nära vård har en decentraliserande inverkan på vården. Sjukhusbiblioteket ska finnas närmare patienten.*
- *Nya vägar att erbjuda sjukhusbibliotekets expertis inom informationssökningsområdet för patienter. Inte minst genom att kunna lära patienter och medborgare att kritiskt granska medicinsk information hittad via internetsökningar och sociala medier.*

Länsbiblioteket ska:

Arbeta för en långsiktig utveckling av läsombudsverksamheten i samverkan med andra aktörer.

Detta ska genomföras genom att:

- *Inspirera biblioteken i Dalarna att arbeta för läsombudsverksamhet och högläsning i samverkan i sina lokalsamhällen.*
- *Involvera folkbildning och lokalsamhälle för frågan.*
- *Stödja de verksamheter som har bokombud, läsombud och högläsare med årliga arrangemang för inspiration och fortbildning.*

Sjukhusbiblioteket och Länsbiblioteket ska:

Bedriva en hållbar verksamhet i enlighet med Agenda 2030 och de globala målen.

Detta ska genomföras genom att:

- *Bidra till arbetet med hållbarhetsmålen i Dalastrategin 2030.*

- *Vara kunskapsförmedlare när det gäller Agenda 2030 och de globala målen.*

Sprida kunskap om kulturens betydelse för hälsa samt undersöka möjligheter till samverkan mellan bibliotek och verksamheter inom vård och omsorg.

Detta ska genomföras genom att:

- *Samverka kring kunskapsutveckling och gemensamma initiativ inom Dalabiblioteken kring kultur för hälsa.*
- *Deltaga i Region Dalarnas nätverk "Kultur för hälsa".*
- *Vidareutveckla samverkan mellan Dalabiblioteken, Region Dalarna och förskolan i arbetet med barns språkutveckling och hälsa inom Språkslingan.*

Verka för att fler ska använda biblioterapeutiska metoder och litteratur i sin verksamhet.

Detta ska genomföras genom att:

- *Sprida kunskap om hälsofrämjande möjligheter med biblioterapeutiska metoder och Shared reading.*
- *Hålla i nätverk för utveckling av biblioterapeutiska metoder och erfarenhetsutbyte.*

Länsbiblioteket ska dessutom:

Kompetensutveckla personal inom kultur, folkbildning, civilsamhälle och hälsovård inom området.

FOLKHÖGSKOLORNAS BIBLIOTEKSVERKSAMHET

Biblioteksverksamhet finns vid Region Dalarnas tre folkhögskolor Fornby, Malung och Mora. Folkhögskolornas biblioteksverksamhet syftar till att vara en pedagogisk resurs som stödjer kursverksamheten, deltagarnas lärande och lärarnas undervisning. Särskild uppmärksamhet riktas mot personer med läs- och skrivsvårigheter, eftersom många deltagare har läsnedsättning på grund av funktionsnedsättning, har svenska som andra språk eller för att de har mindre goda skolerfarenheter med sig sedan tidigare. Alla folkhögskolorna erbjuder därför anpassade medier i tryckt och digital form till sina deltagare, liksom litteratur på andra språk och av olika svårighetsgrad.

LÄSFRÄMJANDE

Läsfrämjande står i fokus som ett sätt att stimulera språket och kommunicera med andra. Detta är en av folkhögskolornas viktigaste uppgifter eftersom kommunikativa förmågor är en förutsättning för att verka i ett demokratiskt samhälle.

UTVECKLA MEDIE- OCH INFORMATIONSKUNNIGHET

Folkhögskolorna strävar efter att öka deltagarnas generella medie- och informationskunnighet, MIK. Det sker främst i undervisningssituationerna. Exempel på möjligheter som skolbiblioteken erbjuder är stöd för deltagarnas lärande om källanvändning och hur man orienterar sig i dagens digitala medielandskap.

AKTIVA MÖTESPLATSER I SAMVERKAN MED ANDRA SKOLOR OCH MED CIVILSAMHÄLLET

Samverkan mellan skolorna kommer att prövas och utforskas under planperioden. Det kan gälla stödfunktioner, som till exempel datasystem för biblioteksverksamheten. Folkhögskolornas roll som mötesplatser kan utvecklas i samverkan med det omgivande civilsamhället och kommunen. Bibliotekens potential som aktiva mötesplatser kan utvecklas, ett perspektiv som tas tillvara i den planerade fastighetsutveckling som är av största vikt för regionens alla folkhögskolor.

MUSIKKONSERVATORIETS BIBLIOTEKSVERKSAMHET

Musikkonservatoriet är en högskoleförberedande skola med två musikutbildningar. En gymnasieutbildning som är en estetisk spetsutbildning med inriktningarna klassisk musik, folkmusik, jazz och komposition, och en eftergymnasial utbildning med samma inriktningar.

Bibliotekets medier syftar till att stödja undervisningen och elevernas utveckling och består av två delar: dels skönlitteratur och tidskrifter, samt referenslitteratur särskilt inriktad på musikämnen, dels en betydande samling noter inklusive ett CD-bibliotek med inspelningar. Bibliotekets medier finns idag i olika klassrum och institutioner. Att i större utsträckning samla delar av dessa i ett gemensamt bibliotek skulle öka tillgängligheten för både elever och personal. Källtillit tas upp utifrån läroplanen och kursplanernas krav. I Musikkonservatoriets lärplattform finns digitala hjälpmedel för läsning och skrivande.

UTVECKLINGSOMRÅDEN

Musikkonservatoriet ser samverkan med regionens folkhögskolor som en möjlighet att utveckla verksamheten. Behovet av ett biblioteksdatasystem skulle kunna lösas i samverkan. Likaså att dela kunskap och erfarenheter, samt inte minst gemensam fortbildning till exempel i Medie- och informationskunnighet, (MIK).

Musikkonservatoriet ska även se över möjligheterna att digitalisera icke upphovsrättsligt skyddade noter från sitt bibliotek.

BILAGA

med förteckning över styrdokument

LAGTEXTER

Bibliotekslag 2013:801

Lag om FN:s konvention om barnets rättigheter 2018:1197

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724

Diskrimineringslag 2008:567

Hälsa- och sjukvårdslag 1982:763

Patientlag 2014:821

Skollag 2010:800

REGIONALA STYRDOKUMENT

Dalastrategin 2030 – regional utvecklingsstrategi

Regionplan Dalarna 2023–2025

Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan 2023–2026

Region Dalarnas hållbarhetsprogram 2022–2025

ÖVRIGA

Agenda 2030

Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, Förenta nationerna

Sveriges nationella kulturpolitiska mål

Region Dalarna – Kultur och bildning, Box 712, 791 29 Falun
Besöksadress: Myntgatan 2, Falun
www.regiondalarna.se